

Ne e vo pra{ awe i meto na dr' avata, tuku na narodot.

PROSTO PRA[AWE

Da ne se zal a' uvame: spored dosega storenoto i ka' anoto se vi de sl edново: edi nstven na~i n da se re{ i gr~ki ot probl em e da se pri f ati gr~kata ucena i da se promeni ne samo i meto na dr' avava (vo komuni kaci ja so si te drugi dr' avi), tuku i (osobeno) i meto na jazi kot i na naci jata.

Da ne se razbereme pogre{ no - jas ni kako ne vel am deka treba da se pri f ati ni vnata ucena.

Samo vel am deka e toa edi nstveni ot na~i n da se re{ i gr~ki ot probl em. I ne vel am probl emot so i meto, zatoa { to nema probl em so i meto. I ma probl em { to Grci te go imaat so nas (i toa ne samo so i meto), t.e. so na{ eto postoewe i so ni vni ot koncept za ni vni te naci onal ni i nteresi na Bal kanot, kade { to od razni pri ~i ni ni e ne sme i m ba{ dobredojdeni . Ova, da si bi deme i skreni , se gl eda po ni vnoto odnesuvawe vo posl edni ve 17, ama i vo prethodni te 100-150 godi ni . Oti , sega e ve}e jasno, Grci ja }e prodol ' i so pri ti sok, so l obi rawe i so veta se' dodeka ne i ' se re{ i probl emot po nejzi n }e f , i ni komu nema da mu bi de gajl e za toa (osven po mal ku i na kuso, na SAD).

Reakci jata na Grci ja po i zjavata na Dani el Fri d od Stejt Department deka postojat makedonska naci ja i jazi k dojde kako kec na desetka. Be{ e brza i ne se odnesuva{ e na geograf i jata. Najposl e se otkri vi sti nskata cel na pregovori te. Grci te, kako dobri pazarxi i , gi kri eja karti te. Dodeka na{ i te se potea okol u "Skopje" so zagrada i l i so crti ~ka, Grci te skri { no se f okusi raa na ona { to i me navi sti na va' no - i meto na narodot i jazi kot. Koga toa pazarewe ne projde, udri ja veto. I ni { to ne i m f ali . Doprva fa}aat zal et.

Zna~i , ako sakame da go re{ i me probl emot so Grci ja, ni e treba da ja pri f ati me ni vnata ucena.

Dal i nam ni treba da go re{ i me probl emot so Grci ja? Razumen ~ovek bi rekol deka ni treba, zatoa { to na ni eden raci onal en ~ovek ne mu e merak da i ma otvorena kavga so kom{ i i te. Zgora, vo slu~ajov postojat nekol ku prakti ~ni pri dobi vki ako se re{ i gr~ki ot probl em. Grci ja i zmi sl i probl em so i meto i si te i ' se smeet. Arno ama, ne e va' no koj i ' se smee.

Va' en e vi sti nski ot probl em (ne onoj so i meto). Vi sti nski ot probl em e toa { to Grci ja i ma mo} da vl i jae vrz ' i votot vo Makedoni ja. I naku, bi ni bi l o seedno ako, na pri mer, Severna Koreja i ma probl em so na{ eto i me i l i na{ eto postoewe, zatoa { to Severna Koreja ne mo' e da vl i jae vrz ' i votot vo Makedoni ja. A vaka, toa { to Grci ja }e stavi veto na pri emot vo NATO zna~i deka Makedoni ja ne vl eguva vo NATO i pokraj i spol neti te usl ovi , i pokraj gol emoto i otvoreno zal agawe na najednakvi ot me|u ednakvi te vo samoto NATO (a bogami i vo svetot), SAD. Dobro, }e si re~eme - ne e ni tol ku va' no dal i sme ~l enka na eden voen sojuz koj ja zagubi l cel ta na svoeto postoewe. Taka e, ama sega e jasno deka Grci ja }e stavi veto i na pri emot na Makedoni ja vo EU (ve}e go pravi toa) ako ne se i spol ni ni vnata ucena, osobeno { to vo EU nema ama ba{ ni koj { to }e se str~a da i ' pomogne na Makedoni ja kako { to SAD se zal aga{ e za zemjava vo Bukure{ t. (Evropa, konti nent na odl u~ni l i deri i ~esni odnosi . Vi di : Sarkozi Ni kol as;

^emberl en Nevi l.) [to e najl o{ o, i na{ ata - ~esto pati neopravdana - potreba od samoso' al uvawe ve}e si nao|a empiri ska potvrda.

Dal i e golem problem ako ne vlezeme vo EU?] e re~ete: 'ivotot }e prodol' i, ni koj nema da umre, plani ni te }e postojat i ponatamu, Vardar }e prodol' i da te~e. Ama, spored si te anketi skoro si te gra|ani na Makedonija sakaat ekonomski prosperi tet preku integracija vo evropski te tokovi. Bez EU, mo' nosta da se zabrza ekonomski ot razvoj vo si roma{ na Makedonija }e bi de namalena. Pomalku pari }e doa|aat od fondovi i od investicii, a so toa i ekonomijata }e strada, so nea i lu|eto, i toa }e sozdava i dopol ni tel en vnatre{ en socijal en i psiholo{ ki pri ti sok, koj kru' no }e vli jae i na ekonomijata. Ve}e predol go stanuvame se' posi roma{ ni, se' poi zol i rani i se' poponi' eni. Nema da raste i di rektnoto vl i jani e na evropski te insti tucii i tradicii vrz' i votot vo Makedonija, ne{ to { to e skoro pova' no od fi nansi ski te investicii, zatoa { to Evropa ima da ponudi va' ni raboti. Nema da raste me{ awete na ideii na lu|e.] e prodol' i (i li duri i }e se zgol emi) i sel uvawato od Makedonija.

Od druga strana, verojatno postoji na~i n da se prosperi ra i bez da se bi de del od EU. Sigurno takvo ne{ to bi bilo mnogu, mnogu te{ ko, i kojz nae dal i i mame kapacitet za takvo ne{ to. Do sega ne se poka' avme ba{ mnogu. Sekako postojat poi nformirani lu|e od mene koi mo' at da objasnat kako bi mo' el o da se izvede takvo ne{ to (ako voop{ to i mo' e), ama sigurno bi baralo mnogu samoodrekuvawe, fokus i promena na brojni socijal ni (i osobeno del ovni) matrici. Dodu{ a, takvata promena bi bila dobrodojena vo sekoj slu~aj. (Samo za primer, eve nekol ku zemji koi postojat nadvor od EU: Mol davi ja, Bel orusi ja, Ukrai na, Turci ja, Bosna, Srbi ja, Crna Gora, ama i [vajcari ja i Norve{ ka, pa i eden Tajvan, koj e duri i nadvor od ON. Nekoi od ni v sakaat da vlezat, a kaj nekoi (bogati zemji) narodot na referendum odbi vl ez vo EU. Zna~i, ' i votot ne zavr{ uva so krajot na evropski te aspiracii. E, sega, dal i e poubavo so ili bez EU? Toa treba sami te da go ka' eme.)

([to se odnesuva do NATO, vi sti nskoto re{ eni e e pol i ti ~ko i bezbednosno re{ avawe na potencial ni te bezbednosni probl emi, a ne krstewe vo NATO. So drugi zborovi, nema NATO da dojde da go ras~istuva Brodec, Tanu{ evci ili Tetovsko Kale.)

Dal i ni e va' no da go zadr' i me i meto onakvo kakvo { to e vo ustavot (i za mnogumi na - vo srceto)?

Spored formal ni te i neformal ni anketi, skoro si te gra|ani sakaat da se zadr' i ustavnoto i istori sko ime. Dokol ku i postoji razmi sluvawe ili prostor za kompromis po pra{ awe na imeto (kolku lu|e bi go pri fatile "Republika Makedonija (Skopje)" ili "Gorna Makedonija" ili "Republika Skopje" ili "Republika Makedonija (Stobi)"?), jasno e deka se mnogu mal ubrojni oni e { to se spremni da pri fatat promena na toa kako se vi kaat jazi kot i narodot.

Nametnuvawe ili pri fa}awe na promena na I MENUVAWETO NA I DENTI TETOT (oti sami ot i denti tot ni koj ne mo' e da ti go promeni) verojatno }e ima dolgoro~ni (i ne mnogu ubavi) posledici. I psiholo{ ki, a so toa i pol i ti ~ki i prakti ~ni. Da bi dam konkreten, verojatno }e bi de katastrofal no za ~uvstvoto za sebe, ne{ to { to empiri ski ne se meri i ~i ja va' nost te{ ko mo' e da se opi { e vo mala kol umna.

(Se razbi ra, i ma mnogu luje { to vel at deka do sega vo ON bevme BJRM, a si te ne znaat kako Makedonci; zna-i eti ketata "BJRM" ne ni na{ teti la. Toa e vi sti na, no otkako po-naa da se otkri vaat konturi te na ona { to Grci ja go bara (i od { to nema da odstapi - zatoa { to ne mora i ne saka da odstapi) stanuva jasno deka novava promena bi bi la poradi kal na. Za da se postigne kompromi s se bara ni e sami te DOBROVOLNO da se otka' eme od kori steweto na pri davkata "makedonski " vo opi { uvaweto na jazi kot i naci jata ("gornomakedonski "?, "povardarski "?, "skopski "?, "dra-evski narod i jazi k"?), kako i sami te da si pobarame oni e { to ve}e ne' priznale pod ustavnoto ime da prestanat da go koristat. Ne e def i ni rana crvenata li ni ja, ama se -i ni deka i oni e { to zagovaraat promena na i meto, ne se ba{ spremni da promenat kako se vi kaat jazi kot i narodot.)

So drugi zborovi , skoro si te sakaat vo Evropa, ama skoro ni koj ne saka da gi promeni i meto na dr' avata i osobeno na jazi kot i na narodot.

E, ama di lemata e ba{ taa. Vozrasno li e namesto raci onal no sogl eduvawe da i nsi sti rame na spi sok na ' el bi? (Se zboruva deka treba da se najde razumen kompromi s. Da, odl i -na i de ja ({ to bi rekol Gandi za Zapadnata ci vi li zaci ja). Ama, razumot ne i gra ul oga vo kurentni ve pregovori , tuku samo si la ta. A, ni e nemame ama ba{ ni kakva si la.)

Dosega se poka' a deka stavot na Grci ja go anul ira potencijal ot na di pl omatsko nadmudruvawe, kompromi s, fer-plej kaj me|unarodnata zaedni ca, verbata vo pomo{ od posi l ni te, i zdr' li vosta ili nade' ta.

Najta' no od se' e { to na mnogu Grci ne i m pre-i nastapuvawe so omraza. Ne i m pre-i da mrazat, a so toa dol goro-no da sozdavaat nepri jatel stvo kaj kom{ i i te. Oti , omrazata e vi rus, osobeno naci onal i sti -kata. I nternetot e prepl aven so omraza (osobeno od gr-ki surferi) koja na morni -av na-i n potse}a na vremeto na Bal kanski te vojni , koga ni z Grci ja se prodaval e plakati na koi gr-ki vojni k so zabi mu go par-osuva liceto na bugarski vojni k, kako ' i votno, a so natpis "Bugarojada~" (vo 20-ti vek!) ili na pi smata vo koi gr-ki vojni ci so gordost i m raska' uvaat na svoi te majki kako ma-ele ili strel ale zarobeni ci i ci vi li vo bal kanski te vojni (vi di : "I zve{ taj na Karnegi evata Komi si ja", 1914).

Grci ja mo' e da prodol ' i so vakvo odnesuvawe i oko da ne i ' trepne. Do sega ne i strpi ama ba{ ni kakvi posledici od svoeto opasno odnesuvawe. Ni tu vo mi natoto, ni tu sega. Oni e koi bea najakti vni vo ovi e 17-ti na godi ni samo dobi ja poeni kaj doma{ nata (gr-ka) publi ka. Evropski te partneri si svi rkaat i si teraat demagogi ja. Od i stata pri -i na od koja ku-eto si gi li ' e testi si te - oti mu se mo' e. Zna-i , mo' at komotno da prodol ' at. Samo dobi vaat.

Raboti te se prosti - se poka' a deka ako Makedoni ja saka da stane -l enka na EU, taa mora da gi smeni i meto na dr' avata, jazi kot i narodot. Se' drugo e zal a' uvawe.

Ova e mnogu lo{ a si tuaci ja. Polo{ a od onaa narodnata za i zborot me|u zmi jata i magareto.

I li ne?

Treba sami da si odgovori me. Cel ta na ovoj teksts e (da se obi dam) da ja poso-am vi sti nskata si tuaci ja. Veruvam deka oni e koi baraat da se najde re{ eni e vo koe em }e ja i zedeme tortata, em i stata }e ni ostane za utre ({ to bi rekl e Ameri kanci te), se ili nai vni ili demagozi . Ne sakam tuka da navi vam za ednoto

ili za drugoto (imeto ili Evropa), tuku sakam da ja fokusiram dilemata i da ja krstam so pravi zborovi. Kako { to sega stojat raboti te ne gledam deka so mali kompromisi }e mo' e da se dobiti i dve.

Se razbira, bi mo' ele sega da analizirame dali sme mo' ele da napravime ne{ to drugo vo minatoto. Ama mo' ebi e pova' no da analizirame zo{ to Grcija postapuva vaka: agresivno, histeri~no i iracionalno. Taka mo' ebi }e zaklu~ime deka nastapot e samo agresiven, amene e i~ histeri~eni i racionalen. Ako vo procenkata gi vku~ime gr~koto fa{ izidno i nsistivno deka ' i veat vo etni~ki~ista dr'ava (na etni~kata kalakurnica, Balkanot!), nivniot kontinuiran i nezakonski pritisok vrz Makedonija (setete se samo na embargoto), nepripravaweto na genocid vrz Egejci te, kako i nadvore{ nata politika na Grcija koja ne se vozdr' uva od konflikt i me{awe vo vnatre{nite raboti na Turcija i Kipar i go poddr' uva Milo{evi }, toga{ mo' ebi }e zaklu~ime deka pogol emata sl ika e poinakva. Mo' ebi ne e vo pra{awe voop{ to imeto. Mo' ebi }e zaklu~ime deka Grcija sproveduva i sklu~itelno etnocentri~na politika i vo toj kontekst ne saka stabilna Makedonija (pa, pri emot na Makedonija vo NATO }e zna~e{ e stabilizirawe na gr~koto sosedstvo) i nema da pri fati ni kakvo re{eni e - osven ona { to }e zna~i dolgoro~na nestabilnost vo Makedonija. Koe e toa "re{eni e" { to zna~i dolgoro~no destabilizirawe na Makedonija (i koe patem kako bonus nudi i zatvorawe na pra{aweto na teritorijata { to Grcija ja zaposedna vo 1912 i pra{aweto na Egejci te)? Se razbira, toa e re{enieto vo koe ni tu dr' avata, ni tu jazi kot, ni tu narodot }e se vikaat makedonski.

Kako i ilustracija na ova mo' e da poslu' i (pokraj reakcijata na izjavata n Frid i) faktot deka vo pregovori te se pojavuvaat novi to~ki, novi barawa od sosema poinakva priroda. (Neli se bara{e geografska odrednica, pa koga Makedonija prati signal i deka ja pri fa}a odrednata "Skopje", Grcija go odbi predlogot kako topka na odbojka?). Seganaedna{ ve}e ne se zboruva samo za imeto, tuku i za pri davki te! Za pravoto da se koristi zborot (kako nekoj }e mi zabrani da go koristam vo blog, na primer, ne mi e jasno). Gr~kiot premier bara vo gr~kiot parlament i vnatre{ na promena na imeto - vo druga dr'ava (!).

Eve eden mo' en test za toa dali gornava teza dr' i voda. Mo' eme najseriozno da predlo' i me da go promeni me imeto vo ne{ to so epten geografska odrednica, na primer, "Gorna Severna Vardarska Makedonija" ili vo "Makedonija 41.50" (geografskata { iro~i na srede Makedonija). No, da se insistira da ostanat imeto na narodot i na jazi kot, t.e. pri davki te "makedonski" i da se priznae makedonskoto malcinstvo vo Grcija { to go konstati rale brojni me|unarodni tel a. Davidi me dali i na ovi e geografski odredeni i mi wa }e im se najde maana.

Sega da se vrati me na po~etokot:

I mame i zbor me|u: (1) menuvawe na imeto na dr' avata, narodot i jazi kot, i (2) pri em vo EU. Za 'al, se' drugo se mnogu zborovi, koi na kraj pak ne' vra}aat na isti ov i zbor.

Za { to }e se odl u~ime?

(Avtorot e scenari st, re' i ser i profesor na Univerzitetot na Wujork vo SAD)

(Objaveno vo Dnevnik, April 12-13, 2008)